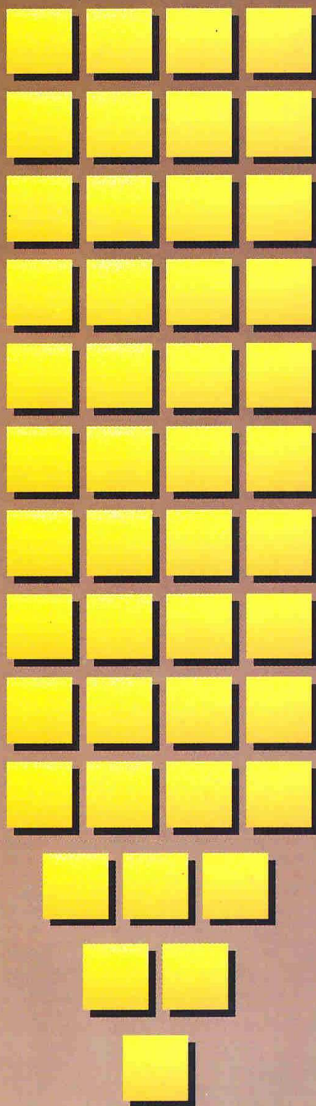

MEDYCYNA

Wieków Rozwojowego

SUPLEMENT do Nr 4 tom II 1998 Warszawa ISSN 1428-345X

Developmental Period Medicine

Pięćdziesiąt lat pneumonologii dziecięcej w Karpaczu

Tradycje ruchu naukowego pneumonologów
Ziemi Jeleniogórskiej

Glikokortykosteroidy wziewne dysplazji
oskrzelowo-płucnej

Wybór zawodu przez chorych na astmę oskrzelową

Ocena skuteczności próby bronchodilatacyjnej

Kaszel psychogeny

Leczenie dzieci z astmą wysokimi
dawkami flutikazonu

Almanach lekarzy sanatoriów dziecięcych
w Karpaczu

Wykaz publikacji w Centrum Pneumonologii
w Karpaczu

Jubileusz 50-lecia
Instytutu Matki i Dziecka

**Z OKAZJI 50-LECIA LECZNICTWA DZIECI
Z CHOROBYMI UKŁADU ODDECHOWEGO**

Karpacz 1948–1998

SUPLEMENT I

Do „Medycyny Wieku Rozwojowego” nr 4/98

**Warszawa 1998
Instytut Matki i Dziecka**

Teresa Grzegorzczak-Skibińska, Tadeusz Latoś

TRADYCJE RUCHU NAUKOWEGO PNEUMONOLOGÓW ZIEMI JELENIOGÓRSKIEJ

TRADITIONS OF PNEUMONOLOGIC SCIENTIFIC ACTIVITIES IN THE REGION OF JELENIA GÓRA

Polskie Towarzystwo Ftyzjopneumonologiczne
Oddział w Bukowcu
Przewodniczący: dr med. *T. Latoś*

Tradycje ruchu naukowego środowiska ftyzjatrycznego-pneumonologicznego ziemi jeleniogórskiej sięgają lat 1945–46 kiedy to w Kowarach, wówczas Krzyżatce, nestor lecznictwa przeciwgruźliczego dr *Lesław Węgrzynowski* wraz z grupą 11 lekarzy powołał do życia pierwszy na tym terenie po II wojnie światowej oddział Towarzystwa Badań Naukowych nad Gruźlicą w Bukowcu (1, 5). Był to koniec grudnia 1945 roku, a 13 lutego 1946 reaktywowany Zarząd Główny w Warszawie przyjął Oddział Bukowiec jako pierwszy oddział terenowy (4, 8). Niewątpliwie o zorganizowaniu Towarzystwa zadecydowała osobowość inicjatora, dr *Lesława Węgrzynowskiego*, lwowskiego pioniera lecznictwa sanatoryjnego, założyciela w 1921 r. Lwowskiego Towarzystwa Badań Naukowych i Walki z Gruźlicą, późniejszego wykładowcy Uniwersytetu Lwowskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego (2). Utworzenie ruchu naukowego wokół ośrodka szkoleniowego jakim stały się Zakłady Leczenia Gruźlicy w Kowarach (wówczas Krzyżatce), sprzyjało społecznej potrzebie nawiązywania więzi środowiska lekarskiego z innymi pracownikami związanymi z Zakładami, pionierami społeczności Ziemi Zachodnich. W tych czasach Oddział był ośrodkiem życia naukowego i płaszczyzną spotkań towarzyskich lekarzy, zapewniając często w pojedynkę pracującym kolegom pomoc i okazję wymiany doświadczeń leczniczych (5). Zorganizowanie w ramach Zakładów prewentoriów, a później sanatoriów dla dzieci w Karpaczu: w 1948 r. prewentorium „Świetlana Góra”, w 1949 r. sanatorium „Zarzecze” i w 1955 r. sanatorium „Nil” włączyło środowisko lekarskie pediatrów w działalność naukowo-szkoleniową ośrodka kowarskiego. W roku 1946 Zarząd Oddziału wraz z dyrekcją Instytutu Leczenia Gruźlicy „Zelyandowo” w Krzyżatce zorganizował pierwszy po wojnie Zjazd Dyrektorów Sanatoriów o Charakterze Społecznym, który zgromadził lekarzy internistów, pediatrów i ftyzjatrów zainteresowanych tak istotnym problemem epidemiologicznym jakim wówczas była gruźlica. Powtórny odbył się w Kowarach w roku 1955. Zjazdy miały

charakter organizacyjno-szkoleniowy i tworzyły strukturę pionu walki z gruźlicą i chorobami płuc w Polsce. Był to okres niezwykle trudnej sytuacji epidemiologicznej, zarówno wśród dorosłych, jak dzieci i młodzieży. Zjazdy były początkami szkolenia organizatorów i specjalistów ftyzjatrii. W pierwszych powojennych latach lecznice przeciwgruźlicze Kowar i okolice były dobrą pod względem leczniczym i technicznym ostoją specjalistycznego leczenia zachowawczego i zabiegowego dla całej zniszczonej wojną Polski, a Bukowiec szpitalem, w którym ftyzjatrzy i lekarze całego kraju uczyli się chirurgii klatki piersiowej (2). Przybycie do lecznicy Bukowiec w 1947 r. dr *Kazimierza Dębickiego*, późniejszego profesora Akademii Medycznej w Gdańsku, pozwoliło na powstanie nowoczesnej chirurgii klatki piersiowej, modyfikację i modernizację dotychczasowych metod leczenia zabiegowego gruźlicy i chorób płuc (2, 9). Również to było impulsem i zaowocowało ożywieniem życia Towarzystwa Badań Naukowych nad Gruźlicą oddział Bukowiec, stworzyło podstawy do szkolenia w zakresie nowoczesnych metod leczenia zabiegowego. Późniejsza współpraca z Wrocławską Kliniką Chirurgiczną kierowaną przez profesora *Wiktora Brosa* wyraźnie wpłynęła na podniesienie rangi oddziału torakochirurgii w Bukowcu. Świadczyć o tym może fakt, że w kwietniu (21–24) 1952 r. przybyła tu 100 osobowa grupa chirurgów, uczestników XXXVI Zjazdu Chirurgów Polskich, aby zwiedzić wzorowy ośrodek torakochirurgii. Podobnie, współpraca z Kliniką Chorób Płuc i Gruźlicy we Wrocławiu, z jej ówczesnym kierownikiem profesorem *Tadeuszem Garbińskim* wpłynęła na rozwój prac naukowych, a przez organizowane Dni Konsultacyjne zwiększyła oddziaływanie na całe środowisko lekarskie regionu (2, 5). Działalnością Towarzystwa Badań Naukowych nad Gruźlicą od roku 1948 kierował dr *Paweł Sauter* (po prof. *L. Węgrzynowskim* i *K. Dębickim*). W początkach 1952 roku Towarzystwo zmieniło nazwę na Polskie Towarzystwo Ftyzjatryczne, a od roku 1959 na Polskie Towarzystwo Ftyzjopneumonologiczne, ale zachowało na terenie jeleniogórskiego nazwę oddział Bukowiec (8, 9). Od roku 1955 kierował nim dr *Stefan Warszawski*. Od roku 1957 długoletnim sekretarzem oddziału była współautorka niniejszego artykułu dr *Teresa Grzegorzczak-Skibińska* (do 1991 r.). Od 1972 roku do chwili obecnej przewodniczącym Oddziału jest dr *Tadeusz Latoś*.

W latach 1945–1997 członkowie Oddziału opublikowali ponad 100 prac naukowych drukowanych w czasopiśmie krajowych i zagranicznych, z zakresu zabiegowego leczenia gruźlicy i chorób płuc (9), oceny nadreaktywności oskrzeli, przydatności niektórych parametrów spirometrycznych w rozpoznawaniu i ocenie zaawansowania chorób układu oddechowego, oraz oznaczania poziomu histaminy i serotoniny w bazo-filahach w chorobach o podłożu atopowym. Inne publikacje dotyczyły oceny wyników leczenia chorych na astmę oskrzelową kromoglikanem dwusodowym i kortykosteroidami. W ostatnich latach badania i publikacje dotyczyły wpływu aktywności ruchowej na wydolność fizyczną i reaktywność oskrzeli u chorych na astmę oskrzelową. W tym okresie powstało 8 rozpraw doktorskich, w tym 4 w Bukowcu i Wysokiej Łące, zakładach Zespołu Kowarskiego i 4 w Karpaczu (2). W latach 1945–1965 co miesiąc organizowano zebrania naukowe, w ostatnich latach posiedzenia odbywają się 4–5 razy w roku. Członkowie Towarzystwa brali udział we wszystkich zjazdach PTF, w licznych sympozjach ogólnopolskich i międzynarodowych wygłaszając 28 prac (5, 9).

Działalność środowiska lekarzy pneumonologów była interdyscyplinarna i oddziaływała w znacznym stopniu na inne specjalności. Przykładem może być zorganizowana w dniu 07.04.1964 r. otwarta sesja naukowa z okazji Światowego Dnia Walki z Gruźlicą: epidemiologia, możliwości leczenia i tematy kliniczne. Było to zapoczątkowanie szerokiej informacji środowiska lekarskiego i społeczeństwa o problemach pulmonologicznych, prowadzonej w latach późniejszych we współpracy ze Społecznym Komitetem Walki z Gruźlicą i Chorobami Płuc, Polskim Towarzystwem Lekarskim, Towarzystwem Medycyny Społecznej, Towarzystwem Historii Medycyny i Farmacji i Polskim Towarzystwem Pediatrycznym. Kontynuacją były i nadal są coroczne grudniowe Dni Pulmonologiczne organizowane od 1977 roku i skupiające środowisko interdyscyplinarne całego województwa i sąsiednich, przekazujące planowo problemy gruźlicy i chorób płuc, ich epidemiologii, nowoczesnej diagnostyki, leczenia i rehabilitacji (3, 5, 9).

Powstałe w latach 1948–1955 zakłady leczenia chorób płuc i gruźlicy dzieci w Karpaczu („Świetlana Góra”, „Zarzecze” i „Nil”) działające do roku 1967 w ramach Państwowego Zespołu Sanatoriów Przeciwgruźliczych w Kowarach stworzyły w latach późniejszych prężne środowisko lekarskie. Nadal istniał wspólny Oddział PTF Bukowiec. Jesienią 1969 roku kontynuując współpracę środowiska ftyzjatrycznego z Akademią Medyczną we Wrocławiu, w sanatorium „Nil” pod kierunkiem naukowym prof. *Zdzisława Wiktora* zorganizowano seminarium Historii Medycyny z udziałem prof. *Józefa Sajnera* z Bratysławy, przewodniczącego Czechosłowackiego Towarzystwa Historyków Medycyny im. Purkyne’go. Sympozjum poświęcone było historii laborantów karkonoskich, ziołolecznictwu górskiemu i połączone z wystawą zabytkowych eksponatów dokumentujących leczenie XVIII–XIX wieku. Zgromadziło historyków medycyny z całej Polski (2, 5). W latach 1945–1998 w zakładach dla dorosłych i dla dzieci szkolono w zakresie pulmonologii 580 lekarzy (w tym pediatrów, internistów, ftyzjatrów, chirurgów), którzy w ramach szkoleń specjalistycznych otrzymali przygotowanie organizacji pracy i leczenia specjalistycznego. Były to szkolenia w oddziałach i salach zabiegowych oraz systematyczne konsultacje i zebrania naukowe co pozwalało na uzyskanie umiejętności fachowych i wyrobienie samodzielności organizacyjnej (2, 5, 9). Od 1980 roku na zlecenie CMKP w Karpaczu zorganizowano 17 ogólnokrajowych kursów z zakresu chorób układu oddechowego, przeznaczonych dla pediatrów i pneumonologów. Kursy mają już swoją tradycję, cieszą się dużym zainteresowaniem i uznaniem. Wykładowcami są znani pracownicy naukowcy z całego kraju, oraz przeważanie pracujący tutaj lekarze.

Lekarze pracujący w zakładach dziecięcych Karpacza stanowili dużą grupę pulmonologów-pediatrów wśród członków Oddziału, dlatego tematyka pediatryczna była zawsze akcentowana w posiedzeniach naukowych. Od 1977 roku datuje się organizacja ogólnopolskich sympozjów, początkowo nazywanych Jeleniogórskie Dni Pediatryczne, a od 1993 r. „Aktualne kierunki w leczeniu astmy oskrzelowej”. Tematyka sympozjów prócz zawartej w tytule, w poszczególnych latach dotyczyła także szczegółowych zagadnień, takich jak obturacyjne zapalenie oskrzeli, nadreaktywność oskrzeli, rehabilitacja i wczesna prewencja w astmie. Ostatnie sympozja poświęcone były problemom społecznym, psychicznym oraz związanym z wyborem zawodu i jakością życia chorych

na astmę. W konferencjach uczestniczy od 100 do 150 lekarzy z całego kraju i zawsze kilku gości z zagranicy (Norwegia, Szwecja, Niemcy, Litwa, Ukraina). Spotkania są okazją zapoznania się z dorobkiem naukowym wielu wybitnych naukowców z kraju i zagranicy, wymiany poglądów i doświadczeń oraz przedstawiania prac własnych członków Towarzystwa.

Wyrazem uznania osiągnięć naukowych było utworzenie przez Instytut Matki i Dziecka w Warszawie, Zakładu Rehabilitacji Dzieci z Chorobami Układu Oddechowego w Karpaczu. Zakład realizuje kilka tematów badawczych, prowadzi działalność dydaktyczną i wydawniczą.

Zmiany zachodzące w epidemiologii chorób układu oddechowego, szczególnie u dzieci, zmieniły charakter problemów klinicznych. W grupie chorych w wieku rozwojowym dominować zaczęły nieswoiste choroby układu oddechowego, a wśród nich astma oskrzelowa, zapalenia górnych dróg oddechowych i mukowiscydoza. Gruźlica stanowi niewielki odsetek przypadków. Natomiast wśród dorosłych problem gruźlicy pozostał nadal otwarty i wymaga leczenia chorych w zakładach zamkniętych, ponadto narastać zaczęły zagadnienia onkologiczne i zachorowania na nieswoistą chorobę oskrzelowo-płucną. Zmieniało to zarówno profil zakładów jak i zainteresowania lekarzy. Z przyczyn epidemiologicznych gruźlica nadal pozostaje istotną częścią diagnostyki i terapii pulmonologicznej i nie można jej wyeliminować z tematyki szkoleniowej i działań organizacyjnych.

PIŚMIENNICTWO

1. Akta osobowe Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze.
2. Archiwum Sali Tradycji Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze.
3. *Domostawski Z.*: Działalność społeczno-naukowa lekarzy regionu jeleniogórskiego. *Prace KTN*, 1976, 4, 22–24.
4. *Grzegorzczak-Skibińska T.*: Pierwsze towarzystwo lekarskie w regionie jeleniogórskim, *Prace KTN*, 1976, 4, 31–34.
5. *Grzegorzczak-Skibińska T.*: Dzieje lecznictwa przeciwgruźliczego regionu Sudetów Zachodnich w stuleciu (1880–1987). Rozprawa doktorska, Wrocław 1990.
6. *Grzegorzczak-Skibińska T.*: Organizacja lecznictwa przeciwgruźliczego na ziemi jeleniogórskiej. *Wiadomości o Gruźlicy*, 1965, 5–6, 29–30.
7. *Talewski R.*: Działalność Polskiego Towarzystwa Ftyzjatrycznego. *Wiadomości o Gruźlicy*, 1965, 5–6, 9–10.
8. *Trybowski W.*: Polskie Towarzystwo Ftyzjopneumonologiczne — powstanie i rozwój. *Pneumonol. Pol.*, 1986, 7, 275–277.
9. *Warszewski S.*: Działalność Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego — Oddział w Bukowcu w latach 1945–65. *Wiadomości o Gruźlicy*, 1965, 5–6, 26–28.

Teresa Grzegorzczak-Skibińska
58–540 Karpacz,
ul. Konstytucji 3-go Maja 76